

Насакіна С. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук,
Одеський державний аграрний університет

МОВЧАННЯ ТА КОМУНІКАЦІЯ: АНГЛІЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ІДЮМИ НА ПЕРЕХРЕСТІ ТИШІ ТА СЛОВА

Для досягнення комунікативної компетентності здобувачами немовних закладів вищої освіти всіх рівнів у мовний блок освітніх компонентів необхідно включати не лише граматику та термінологію, але й культурні аспекти, до яких безпосередньо належить знання ідіоматики. Загальновідомо, що мова символізує культурну реальність, а фразеологічні одиниці є джерелом інформації про культурно-національне світобачення народу. Таким чином, вивчення контрастивної фразеології стає невід'ємною частиною формування лінгвокультурної компетенції майбутніх фахівців.

Незважаючи на активне вивчення цього розділу лінгвістики, починаючи із середини ХХ ст., серед науковців досі не досягнуто консенсусу щодо уніфікованої дефініції фразеологізму та його сутнісних ознак. Дослідники наголошують, що визначення стійкої сполуки є настільки ж методологічно складним, як і визначення лексичної одиниці (слова), оскільки виявлення універсальних критеріїв, застосовних до всіх фразеологічних одиниць без винятку, є вкрай проблематичним. Сучасні студії в галузі контрастивної лінгвістики характеризуються не лише значною дивергенцією наукових поглядів стосовно цілей та векторів дослідження, але й розмаїттям методик аналізу. На сьогодні практично не існує лінгвістичного методу, який би не був інтегрований у процеси зіставного вивчення мов. Цей методологічний плюралізм підкреслює багатогранність фразеології і необхідність комплексного підходу до його дослідження.

У площині зіставного вивчення фразеологічних одиниць вагомі дослідження належать багатьом вітчизняним та закордонним вченим, зокрема: Ш. Баллі, Г. Бургер П. І. Ордінес, А. П. Пінтаріс, Л. Скрипник, Р. М. Солано, Л. Юрчук, С. Фідлер та ін. Зокрема, зіставне вивчення онімної фразеології набуло значної актуальності, про що свідчать дисертаційні роботи І. Ф. Заваринської, І. М. Запужляк, Ю. В. Ковалюк.

За визначенням О. Селіванової, ідіомами вважаються лише такі «стійкі словосполучення, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально; виникає внаслідок утрати

мотиваційних відношень» [4, с. 173]. Мова функціонує як складна система, що об'єднує універсальні та національно-специфічні елементи. Слід зазначити, що у віддалено споріднених мовах, як-от англійська та українська, кількість спільних рис закономірно поступатиметься обсягу відмінностей. Відтак, як слушно зауважив Л. Ліннік, «знати ці відмінності – означає знати ці мови» [3, с. 17]. У зв'язку з цим зіставлення далекоспоріднених мов набуває критичної ваги не лише для поглибленого вивчення їхніх структурних систем, але й для експлікації національної самобутності та специфіки їхньої своєрідності.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці англійської та української мов із компонентами, що позначають мовчання та комунікацію (спілкування). Матеріалом дослідження виступають англійські та українські фразеологічні одиниці, з компонентом на позначення мовчання та комунікацію (спілкування), вилучені шляхом суцільної вибірки з лексикографічних джерел.

Зазначимо, що для зіставного мовознавства базовим є контрастивний метод (також відомий як зіставно-типологічний або синхронно-порівняльний). Проте, на відміну від компаративно-історичного, який першочергово спрямований на встановлення генетичних відповідностей між мовами, зіставний метод переважно орієнтований на виявлення відмінностей (унікалій), хоча й не ігнорує при цьому їхніх спільних рис [2, с. 77].

Дослідники акцентують, що в межах антропоцентричної парадигми одним із ключових завдань зіставних студій є верифікація глибинних кореляцій між мовними структурами, свідомістю та культурними доменами досліджуваних етнічних спільнот. Наприклад, у дисертаційному дослідженні Н. Ю. Тодорової зафіксовано, що українські просторові фразеологічні одиниці (ФО) демонструють семантичну орієнтацію на побутові повсякденні ситуації, міжособистісні стосунки та емоційний стан індивіда [6, с. 117]. Водночас, англійські ФО корелюють із професійною діяльністю, матеріально-грошовими відносинами, а також військовою та морською справою [6, с. 117].

Загальноновизнано, що фразеологічна система будь-якої мови має зв'язок з багатовіковим життєвим досвідом народу, національними звичаями та традиціями, акумульованими у колективній свідомості етносу. Фразеологія відображає глибинні культурні коди народу. Англійська ідіома *Silence speaks volumes* (Тиша говорить голосніше за слова) вперше зафіксована у 1803 році у романі Jane Austen «Pride and Prejudice» (лист міс Бінглі): «Her sister's silence spoke volumes: she was bitterly disappointed». Крім того, дослідниця компаративних

фразеологізмів в українських перекладах А. В. Тарасова вказує на розбіжності в зооморфній символіці мудрості: якщо в українській мові уособленням цієї якості слугують змія чи ворон, то в англійській домінантним лінком є сова (*wise as an owl*) [5, с. 19]. Більше того, І. Ф. Заваринська, досліджуючи ФО з онімним компонентом у англійській та слов'янських мовах, дійшла висновку, що в англійській мові превалюють образи, співвідносні з людиною та всесвітом (простір, рух, предмет, місце) [1, с. 18]. Натомість, у слов'янських мовах переважають образи, набуті внаслідок взаємодії людини і всесвіту (уявлення про світ живої та неживої природи) [1, с. 18].

Таким чином, контрастивна фразеологія здатна не лише сприяє експлікації зв'язків між культурою та мовою конкретного етносу, але й має вирішальне значення для ефективного формування мовної та культурної компетенції висококваліфікованих фахівців. Проведене дослідження контрастивної фразеології англійської та української мов, сфокусоване на одиницях, які вербалізують сфери мовчання та комунікації, підтверджує критичну важливість включення лінгвокультурних аспектів до освітнього процесу, особливо для здобувачів немовних спеціальностей.

Література

1. Заваринська І. Ф. Лінгвокультурна мотивація фразеологізмів з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах : автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.17. К., 2009. 22 с.
2. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 424 с.
3. Ліннік Л. А. Лінгвокультурологічний аспект порівняльного дослідження фразеологічних одиниць. *Проблеми зіставної семантики* : зб. наук. статей / відп. ред. О. О. Тараненко. Вип. 9. К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. 268 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
5. Тарасова А. В. Відтворення англійських компаративних фразеологізмів в українських перекладах : дис. ...канд. філол. наук: 10.02.16. Дніпропетровськ, 2017. 220 с.
6. Тодорова Н. Ю. Фразеологічні одиниці просторової семантики в українській та англійській мовах : дис. ...канд. філол. наук: 10.02.17. Львів, 2018. 244 с.